

Remissvar på *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*

Avgränsning

Institutet för språk och folkminnen (Isof) lämnar härmed synpunkter på *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*. Isofs synpunkter rör främst de förslag som sammanfaller med Isofs verksamhet, vilket innefattar förslag i kapitel 2.3. *Språkvård och god ortnamnsed* samt förslag om utökat ansvar för samiskt arkivmaterial i kapitel 4.1 *Kulturarv och árbediehtu*.

Sammanfattning

Isof ställer sig bakom förslagen i Sametingets handlingsprogram. Inom de flesta områden finns gemensamma utmaningar för revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken. Isof ser positivt på att Sametinget ges en tydligare roll i arbetet med ortnamnsfrågor. I förslaget om ett utökat ansvar för Sametinget kring det samiska kulturarvet instämmer Isof i stora delar också i detta förslag. Isof vill dock betona det problematiska i att avskilja samiskt material från det övriga arkivmaterialet, eftersom det samiska materialet är integrerat i arkivet som helhet. Isof vill värna principerna bakom ett sammanhållet arkiv för ett långsiktigt och ansvarsfullt bevarande av kulturarvet.

Isofs synpunkter

Isof ställer sig bakom Sametingets handlingsprogram som helhet. Sametinget fick i november 2019 regeringens uppdrag att ta fram ett långsiktigt handlingsprogram för bevarande av de samiska språken. Handlingsprogrammet lades fram i september 2020. Under samma period har Isof arbetat med ett parallellt uppdrag att ta fram ett handlingsprogram för de övriga nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, jiddisch och romska. Under arbetet med handlingsprogrammen har Isof och Sametinget haft en dialog som bland annat resulterat i flera gemensamma förslag.

Gemensam utgångspunkt

Samtliga nationella minoritetsspråk står inför stora utmaningar. Båda handlingsprogrammen lyfter särskilt fram behovet av en obruten utbildningskedja. Fler barn och unga behöver få möjlighet att studera de nationella minoritetsspråken under sin utbildningstid för att kunna föra språken vidare till nya generationer. Utöver åtgärder inom utbildningssektorn behövs satsningar på språklig infrastruktur som språkteknologi, terminologi och övrig språkvård, så att de nationella minoritetsspråken ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det behövs också satsningar på att synliggöra språken i samhället genom litteratur och andra kulturuttryck, samt genom konkreta insatser i den fysiska offentliga miljön såsom namngivning och skyltning.

De samiska språkens särskilda förutsättningar

Utöver de gemensamma utmaningar och behov som gäller för samtliga nationella minoritetsspråk, är det viktigt att beakta att samerna åtnjuter särskilda rättigheter i egenskap av urfolk vilket också avspeglas i arbetet för att skydda de samiska språken. Det faktum att de samiska språken talas i flera nordiska länder gör dessutom att behovet av ett transnationellt samarbete är särskilt stor. Dessa omständigheter kräver delvis andra åtgärder än för övriga minoritetsspråk, och många av de förslag som läggs fram inom ramen för handlingsprogrammet för de samiska språken reflekterar dessa särskilda förhållanden. Huruvida det finns behov av, till exempel en separat samisk språklag eller inte, har Isof dock i nuläget inga synpunkter på. Om det skulle bli aktuellt att utreda ett införande av en sådan finns givetvis flera aspekter att ta hänsyn till, bl.a. hur lagen förhåller sig till nuvarande språklag.

Kapitel 2.3 God ortnamnsed

Under rubriken *Ortnamn och platsbeteckningar* (s.32) föreslår man att Sametinget ska ges ökade resurser för en översyn inom de pite- och umesamiska områdena. Isof ser positivt på förslaget att Sametinget tar en aktiv del i arbetet att säkerställa att de nya ortografierna används för ortnamn inom respektive språkområde, och att resurser avsätts för detta. Myndigheten ser också positivt på möjligheten att i vissa områden redovisa ortnamnen på flera samiska varieteter.

Kapitel 4.1. Kulturarv och árbediehtu

Under rubriken *Ökat ansvar för Sametinget inom området insamling och bevarande av språk och folkminnen* (s.76-77) föreslår man att Sametinget ska ges ett ökat ansvar för det samiska kulturarvet. Enligt förslaget bör Sametinget få i uppgift att "samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om de samiska språken samt dialekter, folkminnen, folkmusik och namn i Sverige" (s.76). Uppdraget motsvarar det uppdrag som Isof enligt instruktionen har för de övriga nationella minoritetsspråken. Med tanke på Sametingets roll som förvaltningsmyndighet för samisk kultur i Sverige, menar Isof att förslaget är rimligt.

Samiskt arkivmaterial

Under samma rubrik föreslår Sametinget att en samisk arkivorganisation i Sverige ska inrättas. Organisationen bör, enligt Sametinget, få ett övergripande ansvar för samiskt arkivmaterial. Förslaget läggs fram mot bakgrund av att det samiska arkivmaterialet idag förvaras på flera olika platser och av olika aktörer; hos myndigheter, privatpersoner och föreningar. Detta bidrar till att det saknas en samlad bild av materialet.

Isof är positiv till att Sametinget ges mer inflytande i förvaltandet av det samiska arkivmaterialet. Isof vill dock påminna om de synpunkter myndigheten lyfte fram inom ramen för Isofs och Sametingets gemensamma regeringsuppdrag 2019¹, då Isof bl.a. pekade på den s.k. proveniensprincipen som ligger till grund för det svenska arkivväsendet. Principen bygger på respekt för arkivens ursprungliga sammanhang och innebär att insamlat material bevaras i de sammanhang de har uppstått.

Satsning på stärkt samisk arkivkompetens och inflytande

Isof ställer sig mycket positivt till ett långtgående samarbete med Sametinget för att säkerställa att de samlingar som rör samisk kultur och samiska språk förvaltas och tillgängliggörs på ett sätt som tillmötesgår samiska intressen. I rapporten från 2019 lade Isof fram ett antal förslag som skulle kunna stärka Sametingets roll, inflytande och medbestämmande över samiskt arkivmaterial.

¹ Institutet för språk och folkminnen och Sametinget (2019). *Ansvar för samiskt kulturarv, översyn av behovet av att samla in, bevara och vetenskapligt bearbeta arkivmaterial med koppling till urfolket samerna och deras språk*, Ku 2017/02544/LS, Ku2017/00478/KL.